

IMAGINARUL ȘI ADAPTĂRILE TEXTULUI LITERAR
ROMANUL *CIULEANDRA* – O ABORDARE STILISTICĂ³
THE NOVEL *CIULEANDRA* – A STYLISTIC APPROACH

Maria BÎSCAL (OPREA)

Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia, România

1 Decembrie 1918 University of Alba Iulia, Romania

Email: moprea09@yahoo.com

Abstract

This article explores Liviu Rebreanu's novel *Ciuleandra* from both pragmatic and stylistic perspectives, focusing on how language shapes truth and reveals the protagonist's inner conflict. The analysis is grounded in speech act theory conversational implicature, and discourse macrostructures, correlated with contributions from Romanian stylistics and literary criticism (Irimia, 1986). Tense dialogues marked by interrogatives, exclamations, affective pauses, and confessions are examined as strategic devices that construct the character's psychology and reveal the causes of the crime. Descriptive sequences are also interpreted as structural and symbolic devices that project inner conflict into vivid visual and acoustic imagery. The conclusion highlights that *Ciuleandra* is both a landmark of the interwar psychological novel and a text that lends itself to fruitful contemporary analyses grounded in pragmatics and stylistics.

Keywords: pragmatics stylistics; psychological novel; literary discourse.

³ Article History: Received: 31.08.2025. Revised: 15.09.2025. Accepted: 20.09.2025. Published: 15.11.2025. Distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution License CC BY-NC 4.0. Citation: BÎSCAL (OPREA), M. (2025). ROMANUL „*CIULEANDRA*” – O ABORDARE STILISTICĂ. *Incursiuni în imaginar* 16. IMAGINARUL ȘI ADAPTĂRILE TEXTULUI LITERAR/ L'IMAGINAIRE ET LES ADAPTATIONS DU TEXTE LITTÉRAIRE/ LITERARY ADAPTATIONS AND THE IMAGINARY. Vol. 16. Nr. 2. 313-325. <https://doi.org/10.29302/InImag.2025.16.2.15>. No funding was received either for the research presented in the article or for the creation of the article.

IMAGINARUL ȘI ADAPTĂRILE TEXTULUI LITERAR

Rezumat

Acest articol explorează romanul *Ciuleandra* de Liviu Rebreanu din perspective pragmatice și stilistice, concentrându-se pe modul în care limbajul modelează adevărul și relevă conflictul interior al protagonistului. Analiza se bazează pe teoria actelor de vorbire, implicațiile conversaționale și macrostructurile discursului, corelate cu contribuțiile stilisticii românești și criticii literare (Irimia, an). Dialogurile tensionate, marcate de întrebări, exclamări, pauze afective și mărturisiri, sunt examinate ca mijloace strategice care construiesc psihologia personajului și dezvăluie cauzele crimei. Secvențele descriptive sunt interpretate și ele ca mijloace structurale și simbolice care proiectează conflictul interior în imagini vizuale și acustice vii. Concluzia subliniază faptul că *Ciuleandra* este atât un reper al romanului psihologic interbelic, cât și un text care se pretează la analize contemporane fructuoase, fundamentate pe pragmatică și stilistică.

Cuvinte-cheie: stilistică; roman psihologic; discurs literar.

Literatura română interbelică se distinge printr-o diversitate de formule estetice și prin încercări inovatoare de a explora dimensiunile psihologice și existențiale ale individului. În acest context, Liviu Rebreanu ocupă un loc central, atât prin romanele de analiză socială, cât și prin cele cu accent psihologic. Publicat în 1927, romanul *Ciuleandra* propune o perspectivă unică asupra dramei interioare a personajului Puiu Faranga, descendent al unei familii aristocrate, care este supus unui proces de interogare și introspecție.

Originalitatea romanului se conturează atât prin problematica psihologică abordată, cât și prin modalitățile discursive de construire a tensiunii narative. Dialogurile, strategiile de evitare conturează o rețea de semnificații ce depășește planul descriptiv tradițional. Din acest motiv, *Ciuleandra* se pretează unei perspective de analiză stilistică, prin investigarea expresivității limbajului și a resurselor artistice utilizate de autor.

Articolul își propune să evidențieze modalitatea în care aspectul stilistic indică strategiile de comunicare literară și mecanismele prin care limbajul devine un instrument de sondare

IMAGINARUL ȘI ADAPTĂRILE TEXTULUI LITERAR

psihologică și de configurare artistică a realității. Cercetarea se fixează pe următoarele obiective: identificarea actelor de vorbire relevante în economia dialogului, analiza raporturilor de putere reflectate prin discurs, studierea registrelor stilistice.

Analiza literară actuală bazată pe abordarea interdisciplinară presupune lectura și înțelegerea operei din perspectiva teoriilor lingvistice, stilistice și pragmatic-discursive. În cazul romanului *Ciuleandra* de Liviu Rebreanu, perspectivă stilistică oferă cadru metodologic pentru investigarea mecanismelor de comunicare dintre personaje, a intenționalității enunțurilor și a expresivității artistice a limbajului.

Analiza discursului trebuie să fie o cercetare integrată, care unește textul și contextul. Înțelegerea limbajului presupune atât înțelegerea structurilor lingvistice, cât și a condițiilor sociale și cognitive în care acestea apar, precum și rolul normelor și instituțiilor în configurarea discursului.

Stilistica literară a cunoscut în spațiul românesc repere importante prin studiile lui Dumitru Irimia, care înțelege limba română contemporană ca având o structură stilistică proprie, stratificată, în care funcția expresivă a limbajului se articulează cu cea comunicativă, iar resursele lingvistice se organizează în sisteme stilistice ce permit diversitatea expresivă în comunicare. Așadar, din perspectivă stilistică, alegerea stă în legătură cu posibilitatea semnului lingvistic sau a structurii sintactice pe care o condiționează, de a exprima, implicit, concomitent cu o serie de informații despre realitatea extralingvistică și atitudinea emițătorului față de această realitate, individualitatea emițătorului, atitudinea lui față de destinatar: "Limbajul devine un instrument de transmitere a unor informații complexe despre situația de comunicare, despre identitatea individului, dar și despre statutul sociocultural al acestuia" (Irimia, 1986, p.10).

În raport cu *Ciuleandra*, aceste repere sunt utile pentru a analiza registrele lexicale (cult, popular, juridic, psihologic) și ritmul narativ, stilistica evidențiind efectele estetice ale discursului și modul în care limbajul contribuie la configurarea atmosferei romanului. (Rebreanu, 2002, pp. 92-93).

Actele de vorbire se redau prin recurgerea la mărturisiri fragmentare, dublate de evaziuni. Secvențele de dialog

IMAGINARUL ȘI ADAPTĂRILE TEXTULUI LITERAR

conturează aspecte ale caracterizării personajului, deoarece ilustrează lipsa de asumare a personajului, întrucât sunt inițiate fie de tatăl personajului, fie de doctorul Ursu. Policarp Faranga își manifestă autoritatea și impunerea atât prin atitudine, cât și prin modul de organizare a discursului și prin specificul relaționării cu fiul său. Doctorul Ursu îl conduce pe Puiu către confesiune printr-o interacțiune dialogică asimetrică, determinată de ierarhia și distribuția rolurilor comunicative, doctorul având rolul de interogator și de analist: adresează întrebări, provoacă, investighează psihicul pacientului, Puiu, în rol de pacient și de confesor, oscilează între apărare, justificare și dezvăluire a propriilor trăiri. Dialogul devine confesiv, psihanalitic și investigativ, Puiu combinând confesiunea fragmentară și evaziunea. Divagarea denotă instabilitatea identității naratoriale a lui Puiu. El nu mărturisește deplin tot adevărul, evocă, dar se sustrage. La întrebarea doctorului Ursu de ce s-a scris în necrolog numele Mădălina și nu Madeleine el evită, inițial, să spună adevărul. Se conturează un comportament psihologic al unui subiect vinovat care recurge simultan la dezvăluire parțială și la mecanisme de apărare.

Dialogurile reflectă și tensiunea dintre clasele sociale. Puiu Faranga ca reprezentant al aristocrației folosește frecvent cuvinte aparținând registrului cult, vocabular marcat de eleganță formală, ilustrând statutul său social. Dialogurile cu tatăl și cu doctorul Ursu, cât și cu gardianul introduc elemente ale registrului juridic, prin care se deduce încercarea să standardizeze comunicarea și să reducă statutul social la simpla condiție de acuzat. Acest contrast stilistic relevă nu doar un conflict psihologic, ci și o confruntare între coduri culturale și sociale: cel al elitei tradiționale și cel al instituțiilor moderne. Raporturile de putere sunt, prin urmare, reflectate nu doar în fapte, ci și în limbaj, care devine indicator al poziției sociale și al autorității simbolice.

Un alt episod relevant pentru evidențierea lipsei de asumare a adevărului este dialogul dintre Puiu și gardianul Andrei Leahu, în cadrul căruia protagonistul întreabă motivul pentru care a fost internat printre bolnavi și nu trimis direct la

IMAGINARUL ȘI ADAPTĂRILE TEXTULUI LITERAR

închisoare. Formularea sa rămâne însă neterminată, semn al refuzului de a exprima explicit ceea ce deja cunoaște.

Există și acte de manipulare, prin care protagonistul încearcă să-și mențină prestigiul social sau să câștige compasiunea doctorului sau a gardianului. Intervenția anchetatorilor nefiind redată, rolul acestora este preluat de doctorul Ursu. Formularea răspunsurilor lui Puiu în confruntarea verbală ilustrează modul în care limbajul devine instrument de putere și de autojustificare.

Un aspect esențial este reprezentat de polifonia enunțiativă, care se manifestă prin suprapunerea și interferența vocilor naratorului și ale personajelor. Naratorul omniscient intervine prin descrieri și explicații, dar lasă adesea spațiu larg vocii personajelor, mai ales a protagonistului:

Cum a omorât pe Madeleine, ar fi omorât atunci pe oricine, pe tante Matilda, de sosea la timp, poate chiar pe tatăl său însuși. Instinctul nu-i cerea să omoare pe cutare anume, ci să omoare pe cineva, indiferent cine. Și vina lui, dacă poate fi vină, rămânea aceeași. Crima presupune cel puțin o voință. Dar fapta lui?... își spune Puiu (Rebreanu, 2002, p.73).

Relatarea obiectivă aparține unui narator obiectiv: „Tot răscolind prin amintiri după dovezi care să-i sprijine convingerea, se sucea în pat, când pe o parte, când pe alta, fără să observe că somnul nu vine deloc.” (Rebreanu, 2002, p.75).

Astfel, se realizează un joc complex între discursul obiectivant și cel subiectiv, între relatare și confesiune. În acest cadru, vocea lui Puiu Faranga nu este niciodată singulară: ea este contrapusă vocii anchetatorilor și interpretată de instanța naratorială, ceea ce creează o perspectivă stratificată asupra adevărului.

Din punct de vedere lexical, romanul lui Rebreanu se remarcă prin alternanța registrelor stilistice, care contribuie la conturarea unei atmosfere tensionate și la diferențierea socială a personajelor.

IMAGINARUL ȘI ADAPTĂRILE TEXTULUI LITERAR

Registrul cult domină în discursul lui Puiu Faranga și în cel al naratorului, prin utilizarea unui vocabular rafinat, cu nuanțe psihologice și filosofice. Puiu Faranga meditează asupra parcursului vieții sale pe măsură ce relatează doctorului povestea sa cu Mădălina. Memorabilă este secvența în care tânărul percepe moartea ca o eliberare, fiind clară schimbarea percepției personajului asupra vieții, semn că valorile materiale, profane nu mai au preț pentru personaj, el fiind în căutarea liniștii și a împăcării cu propria sa fire.

În contrast, registrul popular apare în evocările legate de dansul ciuleandra și de universul satului tradițional, introducând un ton arhaic și autentic. Și unele gânduri ale lui Policarp Faranga sunt redată prin termeni populari, ilustrând și originea sa. Astfel, asumându-și rolul de tată: „îl muncea teama să nu se răsfângă asupra copilului păcatele tinereții lui desfrânate. Băiatul era plăpând, ca și maică-sa. Și din pricina aceasta, l-a ocrotit mai sânguitor...” (Rebreanu, 2002, p. 29) Vocea universului tradițional reprezentată prin mama Mădălinei, spune că Mădălina a fost: „oropsită” (Rebreanu, 2002, p. 190) de soartă căsătorindu-se cu descendentul lui Policarp Faranga. Puiu, confesându-se doctorului, mărturisește că a fost: „păcătos” (Rebreanu, 2002, p. 55), iar, vorbind cu doctorul sau chiar cu Leahu, pomenește despre dansul sorții, numindu-l „Șuleandra” (Rebreanu, 2002, p. 68), formă populară a termenului.

Se identifică și forme verbale ale perfectului simplu, dar și termeni din registrul religios. Naratorul relatează despre locul de înmormântare al Madeleinei ca fiind: „Biserica Albă, lăcașul de rugăciune favorit al răposatei” (Rebreanu, 2002, p. 80) sau procedeul pe care îl folosește Puiu pentru a se liniști în sanatoriu, este o „rugăciune [...] Tatăl nostru” (Rebreanu, 2002, p. 80). Lexemul „catafalc” (Rebreanu, 2002, p. 63) funcționează ca simbol funerar, proiectând asupra lui Puiu imaginea propriei morți simbolice și desprinderii de realitatea imediată, accentuând forța trăirilor sale interioare. Dialogând cu Andrei Leahu, acesta-i transmite lui Puiu că știe motivul internării sale și exclamă: „Așa-i năpasta, cucoane, te pândește și te pândește până ce se abate, Doamne ferește!” (Rebreanu, 2002, p. 69), replică urmată de un gest de închinare cu evlavie. Atât nivelul verbal, cât și cel

IMAGINARUL ȘI ADAPTĂRILE TEXTULUI LITERAR

nonverbal al personajului evidențiază ancorarea sa în universul valorilor tradiționale și religioase, reflectând mentalitatea populară. În același timp, aceste manifestări introduc un contrast simbolic cu starea de culpabilitate și instabilitate psihică a protagonistului, orientând confruntarea spre un orizont de interpretare etic și spiritual.

Folosirea termenilor accentuează dimensiunea morală a crimei și subliniază tensiunea dintre sacru și profan, dintre moralitate și instinct. Astfel, limbajul religios plasează crima în plan etic și spiritual, deoarece aceasta devine nu doar o încălcare a legii, ci și un păcat împotriva ordinii morale și divine. Termenii religioși creează tensiunea între pedeapsa care ar fi trebuit să fie dată de reprezentanții justiției, dar și pedeapsa de la o instanță divină pe care o va suporta protagonistul.

Alternanța între registrul juridic și cel religios sau colocvial construiește o dublă metaforă a judecății: omul este judecat de oameni și, simbolic, de Dumnezeu. Componenta juridică limitată a discursului se evidențiază în dialogurile dintre tatăl protagonistului și acesta, prin utilizarea unor formule interrogative și acuzatoare care reproduc logica actului judiciar autorități prin interogații formale. Dialogul dintre tată și fiu, imediat după comiterea crimei, marchează o confruntare dramatică într-un registru interogativ și acuzator: „ — L-ai chemat să mă aresteze? [...] — Tu nu te așteptai la urmări? La nimic? [...] — Ei bine, ești un asasin! [...] — Un Faranga ucigaș, ordinar, ca orice derbedeu... Ah! ” (Rebreanu, 2002, p. 31). Introducerea vocabularului brutal elimină solemnitatea aristocratică a numelui Faranga și proiectează degradarea socială și morală a protagonistului. Expresii emoționale și depreciative sugerează suprapunerea autorității paternale cu cea judiciară.

Intervenția tatălui în fața procurorului și a prefectului ilustrează contrastul dintre discursul juridic-formal și discursul retoric-afectiv:

Oricât ar fi de evidentă nenorocirea, legea rămâne lege și trebuie respectată! [...], deci făptuitorul trebuie internat într-un sanatoriu, cred eu, ca să fie examinat asupra responsabilității penale. Pe urmă se va vedea întru cât și ce

IMAGINARUL ȘI ADAPTĂRILE TEXTULUI LITERAR

alte măsuri vor fi de luat... [...] — Fugi, Poly, nu umblați cu d-astea! Se poate? Băiatul lui Faranga internat în casă de sănătate!... [...] Nu zic, recunosc, e frumoasă atitudinea ta de senator roman, gata să-și osândească propriul copil numai ca să se respecte legea... (Rebreanu, 2002, p. 31).

Registru solemn și normativ, marcat de formule impersonale sugerează încercarea de a păstra aparența obiectivității și a respectului față de justiție. Lexemele precum „responsabilitate penală”, „măsuri de luat” ancorează discursul în limbajul juridic. Prefectul, în opoziție, adoptă un registru colocvial și afectiv, marcat de expresii familiare și exclamative: „Fugi, Poly!”, „zău, Poly”, dar și de apelative menite să diminueze gravitatea situației: „băiatul lui Faranga”, „săracul”. Retorica sa invocă onoarea, tradiția și prestigiul familiei, introducând un registru emoțional, menit să contracareze raționalitatea juridică.

Termeni precum: „judecata” „jurați” „crimă” „proces” „criminal” „parchet” „arestat” redau funcția de tensiune narativă accentuând dramatismul: Puiu conștientizează că nu mai e un fiu de boier privilegiat, ci un acuzat în fața legii.

Dialogurile dintre doctor și protagonist se construiesc într-un registru juridic, medical și psihologic prin intermediul căruia se valorifică stratificarea registrelor stilistice pentru a reda confruntarea dintre autoritatea instituțională și fragilitatea individului: „— Chiar adineaori am primit o adresă de la parchet în privința dumatăle... Mi se spune că ești învinuit de omucidere, că ar fi însă oarecare indicii că crima s-a săvârșit într-un moment de criză nervoasă care face necesară examinarea d-tale medicală, spre a se constata dacă responsabilitatea legală, în cazul de față, e deplină, parțială sau eventual nulă. [...] Pacientul asculta cu o vădită încordare, clipind foarte repede. Doctorul urmă cu un accent mai grav: — Țin deci să-ți comunic, dacă cumva încă nu știi, că te afli aici sub observație și în stare de arest preventiv de fapt, și nu formal.” (Rebreanu, 2002, p. 59).

Registru confesiv și psihologic se configurează în actele de vorbire care exprimă lupta interioară a lui Puiu între apărare și dezvăluire, între vină și dorința de ușurare sufletească: „— Ați avut vreo neînțelegere atunci sau vreo ceartă? Întrebă medicul. —

IMAGINARUL ȘI ADAPTĂRILE TEXTULUI LITERAR

Nu, doctore, se repezi Puiu. Nu! Și asta e mai spăimântător!... Dar de ce insiști, doctore? Te rog. Te implor... Am să-ți spun tot... vreau să-ți spun... Ar fi și pentru sufletul meu o ușurare... Și nu știu..." (Rebreanu, 2002, p.54). Este evidentă oscilarea între rezistență și nevoia de a se elibera prin confesiune a protagonistului. Totodată, se reliefează și rolul medicului de mediator discursiv și de instanță analitică. Întrebările adresate lui Puiu nu au scop informativ, ci au scopul de a explora și a declanșa confesiunea prin care medicul provoacă reacții emoționale, confruntă ezitățile și favorizează trecerea de la rezistență la dezvăluire. Astfel, se conturează un dialog cu valoare psihanalitică, în care limbajul devine instrument de investigație a vinovăției și a instabilității interioare a personajului.

Romanul valorifică și aspecte ale registrului psihologic, vizibile în analiza stărilor interioare ale lui Puiu Faranga, unde termenii asociați nebuniei, obsesiilor și tensiunilor interioare creează o densitate semantică specifică prozei de introspecție. Internat, „Puiu, dornic de mângâiere uitase repede bănuielele de adineaori și sorbea cu lăcomie cuvintele bătrânului”. (Rebreanu, 2002, p.60), iar tatăl îl îndeamnă cu precauție: „ — Lasă, Puiule, dragă, nu te aprinde!” (Rebreanu, 2002, p. 59). Personajul crede, pentru scurt timp, că: „Un instinct ascuns care țâșnește spontan, irezistibil, [...] poate scuza tot!” (Rebreanu, 2002, p. 55). Doctorul știe despre comiterea crimei că s-a produs: „într-un moment de criză nervoasă” (Rebreanu, 2002, p. 52). După prima discuție cu doctorul, Puiu e cuprins de o: „nerăbdare apăsătoare” (Rebreanu, 2002, p. 58), apoi, tatăl încearcă să-i risipească: „mâhnirea” (Rebreanu, 2002, p. 61) pe care o citește pe chipul fiului, însă nu reușește. Percepe că: „mintea îi era goală ca un burete uscat” (Rebreanu, 2002, p. 63), simțindu-se bine: „așa, fără gânduri.” (Rebreanu, 2002, p. 63). Se declanșează un mecanism psihologic al regresiei, prin care protagonistul accesează experiențe reprimite, semnalând trecerea de la blocaj afectiv la disponibilitatea confesiunii: „Și totuși, peste un răstimp, ca și când i s-ar fi deschis în suflet o porțiță a trecutului...” (Rebreanu, 2002, p. 64). Lexemele conturează fragilizarea psihică a personajului, contribuind la configurarea atmosferei psihologice a romanului și la completarea imaginii instabilității interioare a lui Puiu.

IMAGINARUL ȘI ADAPTĂRILE TEXTULUI LITERAR

Puiu Faranga spune despre Madeleine că, pentru ea: „Moartea e o împăcare.” (Rebreanu, 2002, p. 36), altădată, ascultă: „răspuns crud” (Rebreanu, 2002, p. 47) al tatălui. Tatăl îi spune lui Puiu: „Ești și așa destul de deprimat” (Rebreanu, 2002, p. 35) când vine să-l viziteze la sanatoriu, motivându-și plecarea grăbită. Din perspectiva naratorului, Puiu „Era zdruncinat ca o mașină care și-a pierdut cârma” (Rebreanu, 2002, p.51), ceea ce indică prăbușirea personajului sub povara dramei pe care o conștientizează. Prăbușirea e accentuată de: „instinctul criminal înăscut!” (Rebreanu, 2002, p. 72) crede că: „instinctul crâncen l-a surprins, i-a adormit puterea morală de rezistență și l-a împins să ucidă!” (Rebreanu, 2002, p. 73) Repetarea termenului *instinct*, potențată prin calificativele „criminal” și „crâncen”, are rol stilistic de intensificare, accentuând dramatismul interior și sugerând irezistibilitatea forței pulsionale care îl domină pe Puiu. Stratificarea lexicală subliniază interferența dintre dimensiunea individuală și cea socială, dintre planul instinctului și cel al rațiunii.

Portretul lui Puiu Faranga, e conturat din punctul de vedere al unui observator: „Repeta același cuvânt, cu același glas horcăit, forăind pe nas rar, prelung. Ochii lui umflați nu vedeau totuși nimic, ca și când s-ar fi coborât peste ei un obositor vâl roșu...” (Rebreanu, 2002, p. 21), având privirea unui om „năucit” (Rebreanu, 2002, p. 22). Descrierea insistentă a mimicii și a expresiei corporale configurează un tablou al alienării psihice, în care detaliile senzoriale accentuează degradarea fizică drept reflex al tensiunii interioare. Termenul „năucit” fixează starea de dezorientare și de suspendare a conștiinței, prin care Rebreanu sugerează prăbușirea identitară a protagonistului și apropierea de o condiție liminală între luciditate și pierderea controlului de sine.

Utilizarea cuvintelor în limba franceză de către tatăl lui Puiu Faranga, Policarp Faranga nu este un simplu artificiu stilistic, ci îndeplinește mai multe funcții semantice și simbolice. În primul rând, ea marchează apartenența la un anumit cod sociocultural al elitei românești de început de secol XX, unde cunoașterea și folosirea limbii franceze constituiau un semn de prestigiu și rafinament. Limba franceză întărește identitatea aristocratică a personajului, delimitându-l de mediile sociale

IMAGINARUL ȘI ADAPTĂRILE TEXTULUI LITERAR

inferioare. Inserția lexicului francez sugerează tendința de simulare și de artificialitate în discursul tatălui. Spre deosebire de autenticitatea instinctuală asociată dansului ciuleandra, cuvintele franțuzești reflectă o identitate construită, mimetică, orientată spre aparențe.

Strategia lexicală subliniază distanța dintre generații. Policarp Faranga, integrat într-un cod cultural francez, este construit în opoziție cu fiul său, Puiu Faranga. Contrastul expune un conflict dintre două forme de cultură: una livrescă, cosmopolită, dobândită prin educație și cod social; alta viscerală, arhaică, recuperată și exprimată prin experiența senzorială și emoțională.

De asemenea, franțuzismele marchează și un ton ironic al naratorului: ceea ce se dorește a se înțelege un semn al superiorității culturale se revelează, în contextul destrămării familiei și al tulburării psihice a lui Puiu, drept un element superficial, incapabil să confere echilibru. Îndemnuri precum: „— Courage, mon enfant!...” (Rebreanu, 2002, p. 25) sau „ — Mais parle donc, voyons, parle! Qu'est-ce que tu as?” (Rebreanu, 2002, p. 24) aparțin tatălui lui Puiu relevând artificialitatea relației și ruptura dintre autenticitatea trăirilor și convențiile sociale. Liviu Rebreanu marchează astfel contrastul dintre limbajul de suprafață, cosmopolit și elegant, și adevărul interior nespus, legat de vinovăție și asumare, ceea ce accentuează tensiunea dramatică a personajului.

Abordând, în acest context intervențiile mătușii Matilda constatăm stil propriu de vorbire – îmbină exprimarea în limba franceză cu elemente ale limbajului colocvial: „Pauvre Madeleine!... Oh, la pauvrette!... Ce catastrofă! Iaca, plec!... Puiule scump, fii tare! Durerile și nenorocirile pentru oameni sunt lăsate de Dumnezeu!...” (Rebreanu, 2002, p. 27), ceea ce reflectă pretenția de societate înaltă și originea sa autentică, la fel ca în cazul lui Policarp Faranga.

Atitudinea tatălui este redată prin comportament și limbaj. Tatăl își impune voința în fața fiului său prin tonul imperativ: „Și dacă nu voi reuși? — Trebuie!” porunci Faranga.” (Rebreanu, 2002, p. 27). Imperativele reflectă strategia de exercitare a autorității paternale într-un context sociocultural

IMAGINARUL ȘI ADAPTĂRILE TEXTULUI LITERAR

dominat de patriarhat și de rigiditatea structurilor familiale aristocratice. Tonul său nu este doar expresia unei atitudini individuale, ci și manifestarea unui cod social: în familiile boierești, autoritatea tatălui era percepută ca absolută, iar voința acestuia trebuia să prevaleze asupra oricărei inițiative a descendenților. Tatăl îi poruncește să se supună deciziei sale de a merge la sanatoriu, alături de prefect și procuror, asigurându-l că se va ocupa de reușita cazului, iar tânărul se supune. Imperativitatea discursului lui Policarp Faranga marchează ierarhia dintre generații și rolul în familie. Autoritar, acesta ia decizii legate de viața intimă și de destinul fiului. Atitudinea lui descrie tensiunea crescândă dintre individualitatea reprimată a lui Puiu și presiunea normativă a tradiției familiale. Altădată, Policarp apare ca figura patriarhală, autoritară, care reprimă emoția în favoarea rațiunii: „— Pauvre, pauvre Puiu, comme tu as changé!’ reveni Matilda cu o nouă năvală de plâns. — Matilda! Assez!’ făcu bătrânul cu severitate...” (Rebreanu, 2002, p. 81). Creează în acest fel un contrast între afectivitate și autoritate prin impunerea tăcerii și aparența restabilirii controlul.

Din perspectivă psihologică abordând atitudinea tatălui, tonul imperativ are și o funcție compensatorie: tatăl este conștient de fragilitatea psihică și morală a fiului și încearcă să îi substituie lipsa de voință prin propria autoritate. În acest sens folosește limbajul drept instrument de control și modelare, preconizând că va reduce riscul dezvăluirii crizei interioare a lui Puiu și că va menține echilibrul social aparent. Rigiditatea tatălui creează un contrast cu dezintegrarea lăuntrică a fiului. „— Sus inima, Puiule!... Fii militar și n-ai nici o grijă!...” (Rebreanu, 2002, p. 42) Tonul imperativ, cu aparența sa de stabilitate și de putere, se dovedește în final neputincios în fața forței instinctuale.

Particularitatea stilistică a lui Rebreanu în *Ciuleandra* se definește prin sobrietate, Rebreanu depășește formula realistă clasică și se apropie de modernism, integrând analiza psihologică în structura narativă.

Analiza stilistică a romanului *Ciuleandra* confirmă ideea că limbajul constituie un instrument de comunicare, dar și un mijloc esențial de sondare psihologică și de construcție artistică. Prin alternanța registrelor – juridic, psihologic, cult, popular și

IMAGINARUL ȘI ADAPTĂRILE TEXTULUI LITERAR

religios – Rebreanu reușește să diferențieze statutul social al personajelor, să surprindă raporturile de putere și să intensifice dramatismul confruntărilor interioare. Alternarea solemnității juridice cu familiaritatea colocvială sporește dramatismul și accentuează ironia narativă: legea devine un ideal retoric, compromis de realitățile sociale și de interesele de clasă. Confesiunile fragmentare și ezitățile devin strategii discursive ce reflectă tensiunea dintre adevăr și disimulare, dintre instinct și rațiune. Din această perspectivă, analiza stilistică relevă modernitatea romanului și valoarea sa interdisciplinară, *Ciuleandra* rămânând, astfel, o operă deschisă.

References:

- Austin, J. L. (1962). *How to do things with words*. Clarendon Press.
- Călinescu, G. (1941). *Istoria literaturii române de la origini până în prezent* [The history of Romanian literature from its origins to the present]. Editura Fundațiilor Regale.
- Grice, P. (1975). Logic and conversation. In P. Cole & J.L. Morgan (Eds.), *Syntax and semantics* (Vol. 3, pp. 41–58). Academic Press.
- Irimia, D. (1986). *Structura stilistică a limbii române contemporane* [Stylistic structure of contemporary Romanian language]. Junimea.
- Rebreanu, L. (2002). *Ciuleandra și alte nuvele* [Ciuleandra and other short stories]. Litera.
- Searle, J. R. (1969). *Speech acts: An essay in the philosophy of language*. Cambridge University Press.
- van Dijk, T. A. (1977). *Text and context: Explorations in the semantics and pragmatics of discourse*. Longman.
- Vianu, T. (1941). *Arta prozatorilor români* [The art of Romanian prose writers]. Fundația Regală pentru Literatură și Artă.